

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

22 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

SSN Mariusz Załucki

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 22 sierpnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej H. M.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 10 maja 2021 r., I ACa 169/21,

w sprawie z powództwa H. M.

przeciwko Funduszowi Inwestycyjnemu [...] w likwidacji i zarządcy masy sanacyjnej
R. spółki akcyjnej w likwidacji w restrukturyzacji w W.

o zapłatę,

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od H. M. na rzecz Funduszu Inwestycyjnego [...] w
likwidacji 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Piotr Telusiewicz

Marcin Łochowski

Mariusz Załucki

[SOP]

Powód H. M. domagał się zasądzenia od pozwanych – [...] Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych w W. (obecnie zarządca masy sanacyjnej R. S.A. w restrukturyzacji w likwidacji w W.) i Funduszu Inwestycyjnego [...] (obecnie w likwidacji) w W. – kwoty 184 433,50 zł z odsetkami od 1 października 2016 r. do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów postępowania.

Powyższe żądanie powód uzasadniał tym, iż nabył 150 certyfikatów inwestycyjnych serii [...] funduszu [...] za kwotę 184 433,50 zł. Fundusz ten reprezentowany był przez F. S.A. (dalej: „F.”). Powód podał, że zgodnie ze Statutem Funduszu mógł domagać się wykupu certyfikatów w tzw. dniu wykupu, który następował co kwartał, a jedynym tego warunkiem było złożenie stosownej dyspozycji na trzy miesiące wcześniej. Nadto mógł wycofać zainwestowane pieniądze w dowolnym momencie. Dalej podał, że kilkukrotnie złożył dyspozycję wykupu, przy czym żadna z nich nie została zrealizowana. W odniesieniu do całego Funduszu zrealizowano 0,14% ogólnej liczby certyfikatów. W dniu 21 listopada 2017 r. Komisja Nadzoru Finansowego wydała decyzję o cofnięciu zezwolenia na prowadzenie działalności dla F. oraz nałożyła na ten podmiot kary finansowe za naruszenie obowiązków wobec funduszy i ich uczestników. Odpowiedzialność Funduszu powód wywodził z art. 20 Statutu Funduszu, zgodnie z którym Fundusz zobowiązany jest do wykupu certyfikatów na wniosek uczestnika, czego nie uczynił, mimo złożenia takiego wniosku kilkukrotnie.

Wyrokiem z 30 listopada 2020 r., Sąd Okręgowy w [...] oddalił powództwo, nie obciążając powoda kosztami procesu. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 6 czerwca 2014 r. powód otrzymał od pozwanego funduszu, reprezentowanego przez S. spółkę akcyjną w W. propozycję nabycia 150 certyfikatów inwestycyjnych [...] serii [...]. Jednostkowa cena emisyjna oferowanego certyfikatu wynosiła 1242,89 zł.

Dnia 12 czerwca 2014 r. powód dokonał zapisu na 150 certyfikatów inwestycyjnych [...] serii [...] przy wykorzystaniu formularza zapisu. Powód wpłacił na poczet certyfikatów inwestycyjnych kwotę 186 433,50 zł opłaty za certyfikaty oraz kwotę 7457,34 zł opłaty manipulacyjnej za wydanie certyfikatów, tj. łącznie kwotę 193

890,84 zł. Pozwany Fundusz dokonał na rzecz powoda przydziału 150 powyższych certyfikatów. Dokonując zapisu na certyfikaty inwestycyjne powód potwierdził własnoręcznym podpisem znajomość i akceptację Warunków emisji i Statutu [...].

W rozdziale I Warunków emisji certyfikatów inwestycyjnych [...] określono czynniki ryzyka związanego między innymi z działalnością funduszu oraz z otoczeniem.

W pkt 1 Warunków emisji zawarto informację o ryzyku związanym z inwestycjami pośrednimi w nieruchomości, między innymi o ryzyku niskiej płynności lokat oraz ryzyku zmiany systemu prawnego i podatkowego związanego z nabywaniem, zbywaniem i posiadaniem nieruchomości, polegające np. na możliwości wprowadzenia ograniczeń w nabywaniu bądź zbywaniu określonych kategorii nieruchomości (np. rolnych) lub wprowadzeniu nowego podatku związanego z posiadaniem nieruchomości (np. podatku katastralnego).

W pkt 3 Warunków emisji wskazano, że w danym dniu wykupu jednorazowo wykupowi może ulec do 5% ogólnej liczby certyfikatów, przy czym Fundusz może postanowić o podniesieniu tego limitu do nie więcej niż 20%. W przypadku, gdy łączna liczba certyfikatów objętych żądaniami wykupu, jakie mają być zrealizowane przez Fundusz w danym dniu wykupu przekracza limit, o którym mowa powyżej, Fundusz dokona redukcji ogólnej liczby certyfikatów objętych żądaniami wykupu zgodnie z zasadami określonymi w art. 20 ust. 9 Statutu. W związku z powyższym istnieje ryzyko braku możliwości wycofania całości lub części środków zainwestowanych w oferowane certyfikaty w terminie zakładanym przez ich nabywcę.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 Statutu [...] Towarzystwo tworzy Fundusz oraz reprezentuje Fundusz w stosunkach z osobami trzecimi. Według art. 4 ust. 4 Statutu Towarzystwo odpowiada wobec uczestników za wszelkie szkody spowodowane niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem swoich obowiązków w zakresie reprezentacji i zarządzania Funduszem, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków w zakresie reprezentacji i zarządzania Funduszem spowodowane jest okolicznościami, za które Towarzystwo nie ponosi odpowiedzialności.

Stosownie do art. 23 ust. 1 Statutu celem inwestycyjnym Funduszu był wzrost wartości aktywów Funduszu w wyniku wzrostu wartości lokat. Według art. 23 ust. 2 Fundusz miał dążyć do realizacji celu inwestycyjnego poprzez inwestycje na rynku nieruchomości rolnych dokonywane za pośrednictwem Spółek Celowych. Jednocześnie w art. 23 ust. 3 stwierdzono, że Fundusz nie gwarantuje osiągnięcia celu inwestycyjnego, o którym mowa w ust. 1.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 Statutu [...] Fundusz dokonuje wykupu certyfikatów w każdym dniu wykupu, na żądanie uczestnika. Z chwilą wykupienia przez Fundusz, certyfikaty są umarzane z mocy prawa. Zgodnie z art. 20 ust. 2 Statutu żądanie wykupu certyfikatów Uczestnik może złożyć nie później niż na 3 miesiące przed określonym przez Uczestnika dniem wykupu, w którym certyfikaty objęte żądaniem mają zostać wykupione.

Stosownie do art. 20 ust. 8 Statutu w danym dniu wykupu jednorazowo wykupowi może ulec do 5% ogólnej liczby certyfikatów, przy czym Fundusz może postanowić o podniesieniu tego limitu do nie więcej niż 20% ogólnej liczby certyfikatów.

W art. 20 ust. 9 Statutu przewidziano, że w przypadku, gdy łączna liczba certyfikatów objętych żądaniami wykupu, jakie mają być zrealizowane przez Fundusz w danym dniu wykupu, przekracza limit, o którym mowa w ust. 8, Fundusz dokona redukcji liczby certyfikatów objętych żądaniami wykupu zgodnie z zasadami określonymi w art. 20 ust. 9 pkt 1-4 Statutu.

W art. 20 ust. 12 Statutu przewidziano, że wypłata kwoty przypadającej osobie, której certyfikaty Fundusz wykupił, w wysokości ustalonej zgodnie z ust. 11, następuje wyłącznie przelewem na rachunek bankowy tej osoby wskazany w Ewidencji Uczestników, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wykupu.

W celu realizacji wykupu certyfikatów niezbędne było złożenie żądania wykupu certyfikatów przez uczestnika Funduszu w terminie i na zasadach określonych w statucie Funduszu. Wykup następował na podstawie uchwały zarządu Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych poprzedzonej rozpatrzeniem wniosku [...] w tym przedmiocie.

W dniu 5 kwietnia 2016 r. powód złożył żądanie wykupu 150 certyfikatów, wskazując jako dzień wykupu 30 września 2016 r. Fundusz 30 września 2016 r. wykupił 78 certyfikatów powoda za cenę 1486,01 zł za certyfikat i wypłacił powodowi z tego tytułu łącznie 113 042,78 zł.

W dniu 30 września 2016 r. zostały wprowadzone zmiany do Statutu. W szczególności przyjęte zostały postanowienia pozwalające uczestnikowi Funduszu, którego żądanie wykupu zostało zredukowane, na możliwość złożenia Kontynuowanego Żądania Wykupu.

Pismem z 13 października 2016 r. wiceprezes zarządu F. poinformowała powoda, że jednorazowo wykupowi może ulec do 5% ogólnej liczby certyfikatów inwestycyjnych Funduszu, a z uwagi na powyższe 30 września 2016 r. nastąpiła proporcjonalna redukcja liczby certyfikatów objętych złożonym przez powoda żądaniem wykupu. Jednocześnie poinformowała, że dla żądań wykupu złożonych na dzień 30 września 2016 r. do 21 października 2016 r. można złożyć Kontynuowane Żądania Wykupu, obejmujące certyfikaty objęte redukcją żądania wykupu 30 września 2016 r. Kontynuowane Żądania Wykupu miały być realizowane 31 grudnia 2016 r.

W dniu 20 października 2016 r. powód złożył żądanie wykupu 72 certyfikatów, wskazując jako dzień wykupu 31 grudnia 2016 r. Tego dnia Fundusz nie wykupił ani jednego certyfikatu powoda z uwagi na znaczną liczbę certyfikatów przedstawionych do wykupu i proporcjonalną redukcję każdego żądania wykupu.

W dniu 17 stycznia 2017 r. powód złożył kontynuowane żądanie wykupu 72 certyfikatów, wskazując jako dzień wykupu 31 marca 2017 r. W tym dniu Fundusz wykupił 2 certyfikaty powoda i wypłacił powodowi z tego tytułu łącznie 2840,60 zł.

W dniu 26 kwietnia 2017 r. powód złożył kolejne żądanie wykupu 70 certyfikatów, wskazując jako dzień wykupu 30 czerwca 2017 r. Fundusz wykupił 2 certyfikaty i wypłacił powodowi kwotę 2773,18 zł.

W kolejnym dniu wykupu 30 września 2017 r. Fundusz wykupił 4 certyfikaty powoda i wypłacił powodowi kwotę 4831,64 zł.

Głównym czynnikiem uzasadniającym redukcję wykupu certyfikatów przez Fundusz był brak środków płynnych umożliwiających realizację wszystkich żądań wykupu.

Do 21 listopada 2017 r. podmiotem zarządzającym pozwanym [...] była F. S.A.

W komunikacie z 22 listopada 2017 r. poinformowano, że Komisja Nadzoru Finansowego nałożyła na F. S.A. karę pieniężną w wysokości 5 000 000 zł oraz cofnęła zezwolenie na wykonywanie działalności polegającej na tworzeniu funduszy inwestycyjnych otwartych oraz zagranicznych, zarządzaniu nimi, w tym pośrednictwie w zbywaniu i odkupowaniu jednostek uczestnictwa, reprezentowaniu ich wobec osób trzecich w zarządzaniu zbiorczym portfelem papierów wartościowych oraz zezwolenie na wykonywanie działalności polegającej na tworzeniu specjalistycznych funduszy inwestycyjnych otwartych i funduszy inwestycyjnych zamkniętych, zarządzaniu tymi funduszami, w tym pośrednictwie w zbywaniu i odkupowaniu jednostek uczestnictwa, a także reprezentowaniu ich wobec osób trzecich oraz zarządzaniu unijnymi AFI, w tym wprowadzaniu ich do obrotu. Decyzji nadano rygor natychmiastowej wykonalności w zakresie dotyczącym cofnięcia zezwolenia.

Wskazano, że na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (dalej: „u.f.i.”) od dnia wydania decyzji o cofnięciu zezwolenia na wykonywanie działalności przez F. Fundusz reprezentowany będzie przez depozytariusza – Bank [...] S.A. Podano, że z uwagi na nadany decyzji Komisji rygor natychmiastowej wykonalności od dnia decyzji o cofnięciu zezwolenia F. S.A. nie może podejmować jakichkolwiek czynności związanych z reprezentowaniem, czy zarządzaniem funduszami. Fundusze inwestycyjne dotychczas zarządzane przez F. S.A., zgodnie z art. 68 ust. 1 zd. 2 u.f.i. nie emitują oraz nie wykupują certyfikatów inwestycyjnych. Stosownie do art. 68 ust. 1b u.f.i. jeżeli termin wykupu certyfikatów inwestycyjnych zgodnie ze statutem funduszu inwestycyjnego zamkniętego przypada w okresie, w którym fundusz jest reprezentowany przez depozytariusza, wykup może być przeprowadzony pod warunkiem, że płynność aktywów na to pozwala. Okres, przez który depozytariusz reprezentuje dany fundusz, zgodnie z art.

68 ust. 2 u.f.i., może trwać maksymalnie 3 miesiące od dnia decyzji o cofnięciu zezwolenia. Po upływie tego okresu, jeżeli zarządzanie poszczególnymi funduszami nie zostanie przejęte przez inne towarzystwo funduszy inwestycyjnych, ulegną one rozwiązaniu.

W związku z brakiem przejęcia zarządzania [...] przez inne towarzystwo funduszy inwestycyjnych w terminie 3 miesięcy od dnia wydania powyższej decyzji, 23 lutego 2018 r. rozpoczęła się likwidacja Funduszu. Likwidatorem został Bank [...].

Sąd Okręgowy przyjął, że powództwo przeciwko R. S.A. w restrukturyzacji w W. (poprzednio F. w W.) jest przedwczesne ze względu na trwający proces likwidacji Funduszu i związany z tym brak możliwości ustalenia wysokości poniesionej przez powoda szkody.

Oddalenie powództwa przeciwko [...] w likwidacji Sąd Okręgowy uzasadnił wynikającą z przepisów ustawy o funduszach inwestycyjnych niemożnością wykupu certyfikatów w toku postępowania likwidacyjnego. Ponadto wskazał, że według przepisów tej ustawy fundusz nie ponosi odpowiedzialności za szkodę spowodowaną niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem obowiązków przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych.

Wyrokiem z 10 maja 2021 r., Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, na skutek apelacji powoda i zażalenia pozwanego [...] w likwidacji, uchylił zaskarżony wyrok w stosunku do pozwanego R. S.A. w restrukturyzacji i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 1), oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt 2), oddalił zażalenie na postanowienie o kosztach postępowania w pierwszej instancji (pkt 3) i orzekł o kosztach procesu (pkt 4).

Sąd Apelacyjny uzupełnił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia również, jak poniżej:

H. M. aktywnie uczestniczył w rynku obrotu instrumentami finansowymi. W ramach prowadzonych inwestycji 23 kwietnia 2014 r. zawarł z Biurem Maklerskim [...] S.A. umowę o świadczenie usługi przyjmowania i przekazywania zleceń nabycia lub zbycia tytułów uczestnictwa przez Biuro Maklerskie [...] S.A.

W trakcie procesu zawierania umowy przeprowadzone zostało badanie profilu inwestycyjnego klienta, tj. powoda, z którego wynikało, między innymi że: złożył oświadczenie, iż posiada wykształcenie wyższe; wykonywany obecnie/poprzednio zawód jest/był związany z rynkiem finansowym; przegląda portale finansowe w Internecie; ma doświadczenie w inwestowaniu w obligacje i/lub fundusze inwestycyjne; w instrumenty finansowe inwestuje od ponad 5 lat; w tym okresie zainwestował w instrumenty finansowe ponad 300 000 zł; przez ostatni rok przed podpisaniem umowy dokonał do 10 transakcji na instrumentach finansowych; jednym ze źródeł jego dochodów są dochody z udziałów/akcji/obligacji; około 25-50% majątku powoda stanowią inwestycje (akcje, obligacje, fundusze inwestycyjne, udziały w spółkach); lokuje nadwyżki finansowe bez określonego konkretnego celu; oczekuje zysków z inwestycji przewyższających oprocentowanie lokat bankowych przy świadomości ryzyka utraty części zainwestowanego kapitału.

W dniu 14 stycznia 2016 r. powód w ramach procedury nabywania certyfikatów inwestycyjnych [...] złożył pisemne oświadczenie, że został poinformowany, iż certyfikaty inwestycyjne [...] są instrumentami finansowymi, które mogą charakteryzować się ograniczoną płynnością. W związku z powyższym przed podjęciem ostatecznej decyzji inwestycyjnej zostało mu przez Biuro Maklerskie [...] zarekomendowane dokładne zapoznanie się z dokumentami finansowymi funduszy, a w szczególności zwrócenie uwagi na warunki wykupu certyfikatów. Został on również ostrzeżony przed inwestowaniem w [...] w przypadku, gdyby był nastawiony na krótki horyzont inwestycyjny oraz w sytuacji, gdyby nie posiadał doświadczenia inwestycyjnego. W oświadczeniu wskazano ponadto, że inwestowanie w instrumenty finansowe wiąże się z ryzykiem poniesienia straty. Inwestycja w [...] nie jest przeznaczona dla klientów nieakceptujących ryzyka utraty nawet niewielkiej części zainwestowanego kapitału.

Oddalenie powództwa względem pozwanego Funduszu Sąd Apelacyjny uzasadnił brakiem możliwości wykupienia certyfikatów inwestycyjnych w toku prowadzonego postępowania likwidacyjnego, wynikającym z przepisów ustawy o funduszach inwestycyjnych. Odwołując się do art. 249 ust. 1 u.f.i. i stanowiska doktryny Sąd wskazał, że w postępowaniu likwidacyjnym wierzyciele funduszu będący jego uczestnikami podlegają zaspokojeniu dopiero po wykonaniu

zobowiązań innych wierzycieli. Uwzględnienie żądania powoda prowadziłoby do zaspokojenia roszczeń powoda przed innymi uczestnikami funduszu, z naruszeniem powołanego przepisu.

Sąd Apelacyjny zwrócił również uwagę na charakter wierzytelności powoda, stwierdzając, że wierzytelność ta – obejmująca należność z tytułu niezrealizowanego wykupu – jeszcze nie powstała. Z kolei dochodzenie wierzytelności wynikającej z przeprowadzonej likwidacji jest przedwczesne.

Rozważając zarzuty dotyczące abuzywności postanowień art. 20 ust. 8 i 9 Statutu pozwanego Funduszu, Sąd Apelacyjny przyjął, że powód miał status konsumenta i dopuścił możliwość badania treści Statutu Funduszu pod kątem niedozwolonego charakteru jego postanowień. Nie podzielił jednak stanowiska powoda o abuzywności powołanych postanowień wskazując, że określono w nich konkretne dane liczbowe, których przekroczenie pozwala na zastosowanie redukcji liczby certyfikatów objętych żądaniami wykupu. W ocenie Sądu powołane postanowienia nie pozostawiają dowolności, a stosowne decyzje uzależnione zostały od wystąpienia konkretnych, policzalnych zdarzeń. Odróżnić przy tym należy treść postanowienia od ewentualnych nieprawidłowości jego zastosowania. Ponadto Sąd Apelacyjny zauważył, że treść Statutu pozwanego nie została zakwestionowana przez Komisję Nadzoru Finansowego oraz właściwy sąd rejestrowy.

Sąd drugiej instancji przyjął ponadto, że samo złożenie żądania wykupu nie powoduje jeszcze skutku prawnego w postaci umorzenia certyfikatów. Konieczne jest w tym celu również oświadczenie drugiej strony, chociażby wyrażone przez fakty konkludentne, że przystępuje do realizacji żądania.

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł powód, zaskarżając ten wyrok w części, tj. co do punktu 2 w zakresie oddalenia apelacji w pozostałej części, czyli w zakresie powództwa o zapłatę kwoty 95 104,64 zł z odsetkami od 15 października 2016 r. przeciwko pozwanemu [...].

Skarga kasacyjna oparta została na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego polegającego na błędnej wykładni oraz niewłaściwym zastosowaniu: art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 139 ust. 3 u.f.i. w zw. z art. 20 Statutu pozwanego [...]; art. 246 ust. 3 u.f.i.; art. 249 ust. 1 u.f.i.; art. 385¹ § 1, art. 385² w zw. z art. 385³ pkt

2, pkt 8, pkt 14, pkt 21 i pkt 22 k.c.; art. 20 ust. 1, ust. 10 i ust. 11 Statutu pozwanego IR FIZ AN w zw. z art. 6 ust. 2, art. 139 ust. 1, ust. 6 i ust. 7 u.f.i. oraz w zw. z art. 353 § 1 i art. 921⁶ k.c.; art. 5 k.c.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa i zasądzenie od pozwanego [...] kwoty 95 104,64 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 15 października 2016 r. do dnia zapłaty oraz kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie oraz o uchylenie wyroku wydanego w pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się niezasadna.

Na wstępie należy podkreślić, że w rozpoznawanej sprawie przedmiotem żądania powództwa jest roszczenie pieniężne. Jest to istotne o tyle, że zgodnie z poczynionymi w sprawie ustaleniami faktycznymi powodowi przysługują certyfikaty inwestycyjne w pozwanym Funduszu. Powód kilkakrotnie kierował do pozwanego żądania wykupienia tych certyfikatów.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił powództwo o zapłatę względem pozwanego Funduszu. Dla stwierdzenia, że powyższe rozstrzygnięcie nie odpowiada prawu, a powództwo powinno zostać uwzględnione, niewystarczające jest ustalenie, że pozwany miał obowiązek wykupienia certyfikatów zgodnie z żądaniem. Zasądzenie kwoty pieniężnej byłoby uzasadnione jedynie w razie stwierdzenia, że na skutek złożenia przez powoda żądania doszło do wykupu, a na pozwanym ciąży z tego tytułu obowiązek zapłaty.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej powód podnosi, że wierzytelność względem Funduszu obejmująca roszczenie o zapłatę istnieje od 30 września 2016 r. i powstała na skutek żądania wykupu. W ocenie powoda w tym dniu pozwany powinien był zrealizować jego żądanie w stosunku do wszystkich posiadanych certyfikatów. Skarżący argumentuje, że Statut Funduszu nie zawiera w tym zakresie żadnych

dodatkowych wymagań poza złożeniem żądania wykupu w sposób ściśle oznaczony w art. 20, w którym nie przewidziano jakiegokolwiek oświadczenia ze strony Funduszu. Wymaganie takie, zdaniem powoda, nie wynika również z przepisów prawa.

W rezultacie skarżący twierdzi, że żądanie wykupu automatycznie skutkuje prawem domagania się zapłaty za certyfikaty objęte tym żądaniem. Ograniczenie takiego skutku mogłoby nastąpić na podstawie redukcji wykupu certyfikatów, jednak w ocenie powoda postanowienia Statutu pozwanego, w których przewidziano taką redukcję, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych.

W związku z powyższym dla oceny zasadności rozpoznawanej skargi kasacyjnej zasadnicze znaczenie ma ustalenie charakteru prawnego wykupu certyfikatów inwestycyjnych, na podstawie przepisów ustawy i Statutu pozwanego.

Zgodnie z art. 117 ust. 1 u.f.i. fundusz inwestycyjny zamknięty emituje certyfikaty inwestycyjne. Według art. 6 ust. 2 u.f.i. jednostki uczestnictwa lub certyfikaty inwestycyjne reprezentują prawa majątkowe uczestników funduszu, określone ustawą i statutem funduszu inwestycyjnego.

Certyfikat inwestycyjny jest zbywalnym papierem wartościowym. Według art. 123 ust. 2 u.f.i. do przenoszenia praw z certyfikatów inwestycyjnych stosuje się przepisy ustawy o obrocie instrumentami finansowymi dotyczące praw ze zdematerializowanych papierów wartościowych. Zastosowanie znajduje w tym zakresie w szczególności art. 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, z którego wynika, że przenoszenie wspomnianych praw następuje na podstawie umów cywilnoprawnych.

Powyższym przepisom odpowiada treść Statutu pozwanego Funduszu. W szczególności według art. 16 ust. 7 zbycie lub zastawienie certyfikatów nie podlega żadnym ograniczeniom. Natomiast w art. 18 ust. 3 jest mowa o umowie zobowiązującej do przeniesienia praw z certyfikatów.

Pojęcie wykupu certyfikatu inwestycyjnego występuje wielokrotnie w ustawie o funduszach inwestycyjnych, jednak nie zostało ustawowo zdefiniowane. W art. 139 ust. 4 u.f.i. określono sposób ustalania ceny wykupu certyfikatu przez fundusz inwestycyjny zamknięty.

Biorąc pod uwagę treść powołanych regulacji ustawowych oraz powszechnie przyjęte znaczenie słowa „wykup”, zasadny jest wniosek, że pojęcie to oznacza odpłatne przeniesienie praw z certyfikatu inwestycyjnego przez uczestnika funduszu inwestycyjnego na sam fundusz. Na podstawie art. 139 ust. 6 u.f.i. skutkuje to umorzeniem certyfikatu inwestycyjnego z mocy prawa, a według art. 139 ust. 7 u.f.i. fundusz ma obowiązek niezwłocznego wypłacenia ceny wykupu.

Nie można przy tym podzielić argumentacji powoda, który podnosi, że w przepisach ustawy wykupu nie uzależniono od złożenia oświadczenia woli przez fundusz inwestycyjny. Z ogólnych zasad prawa cywilnego wynika, że przeniesienie prawa z jednego podmiotu na drugi wymaga złożenia zgodnych oświadczeń woli. Wywołanie takiego skutku w drodze jednostronnej czynności prawnej wymagałoby natomiast stosownej podstawy ustawowej. Przepisy ustawy o funduszach inwestycyjnych nie zawierają regulacji, które można interpretować w powyższy sposób. Ponadto samo pojęcie „wykupu” nawiązuje do aktywności kupującego, czyli funduszu inwestycyjnego.

Według art. 139 ust. 3 u.f.i. przesłanki, tryb i warunki wykupywania certyfikatów inwestycyjnych oraz terminy i sposób dokonywania ogłoszeń o wykupie certyfikatów należy określić w statucie funduszu inwestycyjnego zamkniętego. W rozpoznawanej sprawie wykup certyfikatów uregulowano w art. 20 Statutu pozwanego Funduszu. Treść postanowień powołanego artykułu nie pozwala na podzielenie stanowiska, aby wykup certyfikatu następował na skutek żądania powoda, bez konieczności składania oświadczenia przez Fundusz. Wskazuje na to już ustęp 1, zgodnie z którym „Fundusz dokonuje wykupu”. Ze sformułowania tego wynika uzależnienie skutku w postaci wykupu od aktywności Funduszu. Wymaganie takiej aktywności wynika także jednoznacznie z postanowień ustępów 8 i 9, w których przewidziano redukcję liczby certyfikatów objętych wykupem. Z kolei w ustępach 11 i 12 jest mowa o osobach, których certyfikaty Fundusz wykupił, z czego wynika, że nie każde żądanie wykupu podlega realizacji.

Chociaż treść postanowień Statutu odbiega od terminologii prawa cywilnego, można stwierdzić, że do wykupu certyfikatów uczestnictwa dochodziło z inicjatywy uczestnika, który składał Funduszowi ofertę (tak jak w art. 66-70 k.c.), określającą

liczbę certyfikatów. Następnie Fundusz ustalał liczbę certyfikatów objętych wykupem i powyższą ofertę przyjmował, w całości lub w części, albo też jej nie przyjmował. W rezultacie zgodnymi oświadczeniami woli stron objęta była wyłącznie liczba certyfikatów wskazana przez Fundusz.

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy dochodzone roszczenie dotyczy ceny wykupu certyfikatów, których Fundusz nie zdecydował się wykupić, nie przyjmując oferty powoda w tym zakresie. Ze względu na brak zgodnych oświadczeń woli stron nie doszło do wykupu i tym samym nie powstało roszczenie o zapłatę ceny z tego tytułu.

Jednocześnie Sąd Najwyższy podziela ocenę Sądu Apelacyjnego, dotyczącą braku podstaw do uznania postanowień art. 20 ust. 8 i 9 Statutu pozwanego za niedozwolone postanowienia umowne. W szczególności brak jest podstaw do przyjęcia, aby przewidziane tam zasady redukcji liczby certyfikatów przewidzianych do wykupu pozwalały Funduszowi na dowolne ograniczenie realizacji własnego świadczenia. Zgodzić się należy z uzasadnieniem zaskarżonego wyroku, że metoda redukcji została określona w Statucie w sposób wyłączający dowolność Funduszu.

Niezależnie od powyższego, zakwalifikowanie powołanych postanowień jako abuzywnych skutkowałoby brakiem ograniczenia liczby certyfikatów, do których wykupienia był zobowiązany pozwany Fundusz. Obciążenie Funduszu obowiązkiem wykupu większej liczby certyfikatów nadal jednak nie prowadziłoby do wniosku, że do wykupu doszło wyłącznie na skutek żądania powoda. Tym samym eliminacja ze Statutu klauzul ocenianych przez powoda jako abuzywne nie skutkowałaby istnieniem po stronie powoda roszczenia pieniężnego.

Podobnie niezasadny okazał się zarzut naruszenia art. 5 k.c. przez nieuwzględnienie tego, że redukcje liczby certyfikatów przyjętych do wykupu następowały z nadużyciem prawa. Niezależnie od braku podstaw do zastosowania powołanego przepisu w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, należy zauważyć, że sam obowiązek wykupienia większej liczby certyfikatów przez Fundusz nie skutkowałby obowiązkiem zapłaty powodowi kwoty pieniężnej.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art.

98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 2 pkt 6, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[ał]

Piotr Telusiewicz

Marcin Łochowski

Mariusz Załucki